UDK 911 (076)
Ša 58

Turinys

Geografinis pažinimas 1–5
Litosfera 6–13
Pasaulio vandenynas 14–19
Orai ir klimatas 20–29
Geografinė sfera 30–33
Pasaulio gyventojai 34–40
Žmonių ūkinė veikla 41–48

Žemė

Mielieji moksleiviai,

atliekant kai kurias užduotis šiame sąsiuvinyje, teks naudotis geografijos vadovėliu ŽEMĖ 7, gana dažnai prireiks ir geografijos atlaso. Tam, kad darbas vyktų sparčiau, kai kuriose užduotyse nurodomi simboliai, kurie atkreips dėmesį:

– *naudotis geografijos vadovėliu ŽEMĖ 7,*

– *pasitelkti geografijos atlasą.*

– temos puslapis vadovėlyje
58-59 p.

ŽEMĖ. Geografijos užduočių sąsiuvinis 7 klasei. I dalis

ISBN-9955-571-73-X

© Rytas Šalna
© Leidykla BRIEDIS, 2012 m.
Parodų g. 4, LT-04133 Vilnius
e-knygynas: www.briedis.eu, info@briedis.lt

Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius
www.baltoprint.com, info@baltoprint.com

Spausdinti panaudotas chloru ir jo junginiais nebalintas popierius
BE CHLORO

www.briedis.eu paprasta ir patogu

BRIEDIS

Iliustracijų šaltiniai

Boden, Luft und Wasser, Justus Perthes Verlag, Gotha
Geografia klasa V, wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk
Geografia 1, wydawnictwo edukacyjne Wiking
Geologie 2, Justus Perthes Verlag, Gotha
ICCE Photo Library
Kartastotehtäviä yläasteelle, Otava
Koulun Maantieto, Lukio 1, Otava
Lernzirkel, Unruhige Erde, Klett-Perthes Verlag
Places, Stanley Thornes
New Connections, Stanley Thornes
Wasser, Justus Perthes Verlag, Gotha
Wetter (2), Justus Perthes Verlag, Gotha

28-27 p.

Jaunojo geografo laboratorija

Uolienų sluoksniai

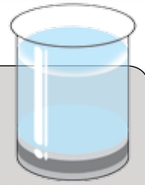

Į permatomą stiklinį indą pripilk vandens ir įberk saują žvyro bei smėlio mišinio. Suplak indo turinį ir stebėk, kas vyksta. Lukterėk, kol nusistos vanduo, į dugną nugrims dalelės. Tada atsakyk į klausimus.

1. Kokio dydžio uolienų dalelės į indo dugną nugrimzdo pirmiausia?

   ……

   ……

2. Kokia tvarka susisluoksniavo dalelės? Nupiešk sluoksnius indelyje.

   ……

   ……

3. Į indą įberk dar truputį mišinio ir palauk, kol dalelės nugrims į dugną. Kaip dabar išsidėstę dalelių sluoksniai? Papildyk piešinį.

   ……

   ……

4. Remkis bandymu ir paaiškink, kodėl nuosėdinėms uolienoms būdingi sluoksniai, o jų klodai Žemės plutoje išsidėsto horizontaliai vienas virš kito.

   ……

   ……

5 Uolienų kaitos ciklas

1. Piešinyje nupiešk rodykles, rodančias uolienų kaitos ciklo eigą (📖).

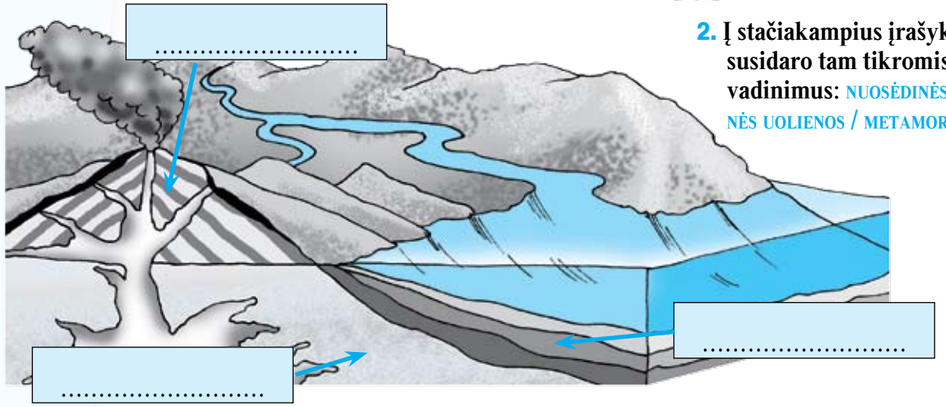

2. Į stačiakampius įrašyk uolienų, kurios susidaro tam tikromis sąlygomis, pavadinimus: NUOSĖDINĖS UOLIENOS / MAGMINĖS UOLIENOS / METAMORFINĖS UOLIENOS.

3. Virš rodyklių įrašyk procesų, vykstančių kintant uolienoms, pavadinimus (LYDYMASIS / DŪLĖJIMAS / SUSISLĖGIMAS).

magminė uoliena	…… → nuosėdinė uoliena	metamorfinė uoliena	…… → magminė uoliena
metamorfinė uoliena	…… → nuosėdinė uoliena	nuosėdinė uoliena	…… → metamorfinė uoliena

4. Užbaik rašyti sakinius

1. Nuosėdinių uolienų sluoksniai glūdi negiliai, nes ……
2. Magminės uolienos retai kada iškyla į paviršių, nes ……
3. Mūsų laikais į žemės paviršių magminės uolienos patenka iš ……
4. Metamorfinės uolienos susidaro dideliame gylyje veikiamos ……

28 p.

6 Geniali hipotezė

1. Perskaityk A šaltinį ir parašyk, ką skelbia A. Vėgenerio iškelta žemynų dreifo hipotezė.

……

……

……

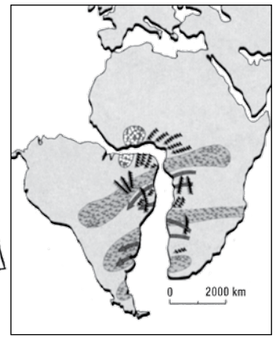

(A) A. Vėgeneris atkreipė dėmesį į Atlanto vandenyno pakrančių kontūrus: jie gana tiksliai dera vieni prie kitų, jeigu įsivaizduotume, jog Afrikos ir Pietų Amerikos neskiria vandenynas. Kaip Atlante, daugiau niekur mūsų planetoje žemynų pakraščiai taip tiksliai nesutampa. Jau tada A. Vėgeneris iškėlė hipotezę, kad kitados visi žemynai jungėsi. Šia teorija iki šiol remiamasi, kai aiškinama apie žemynų padėties kitimą per pastaruosius kelis šimtus milijonų metų.

(B) Iki XX a. pradžios iš suakmenėjusių augalų ir gyvūnų liekanų žinota, kad per ilgą Žemės raidos istoriją tokie pat augalai buvo išplitę tose Žemės vietose, kurių dabartinės klimato sąlygos labai skiriasi. Jau tada įvairiuose žemynuose rasta tokių pačių arba giminiškų roplių fosilijų. Apie sausumos tiltą, kuriuo augalai galėjo plisti pasaulyje, o gyvūnai laisvai migruoti iš vieno žemyno į kitą, nebuvo net prielaidų.

Pagal Hubertą Milerį: (Abriss der Plattentektonik. Stuttgart, 1992, 5, 8–9 p.).

2. Perskaityk abu šaltinius (A ir B), remkis 📖 ir išvardyk įrodymus, kurie patvirtina beveik prieš šimtą metų mokslininko A. Vėgenerio iškeltą hipotezę.

1. ……
2. ……
3. ……
4. ……

7 Litosferos plokštės ir Žemės vaizdas

Kartoschemos vaizduoja, kaip keitėsi žemynų padėtis per 250 mln. metų ir kaip ji gali pasikeisti dar per 40 mln. metų.

1. Iš eilės sunumeruok žemynų išsidėstymo paveikslus (1–4).

2. Po kiekvienu paveikslu įrašyk atitinkamą datą: PRIEŠ 135 MLN. METŲ / PO 40 MLN. METŲ / PRIEŠ 65 MLN. METŲ / PRIEŠ 250 MLN. METŲ.

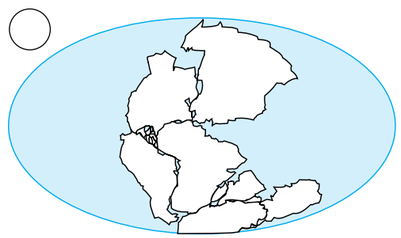

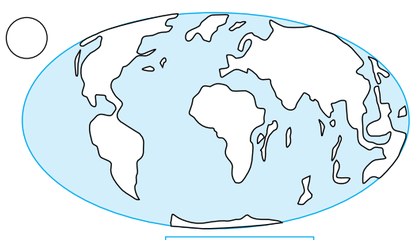

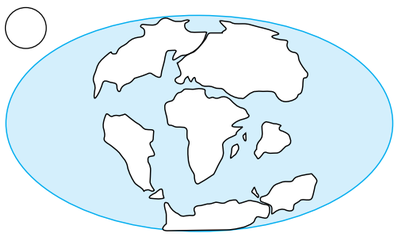

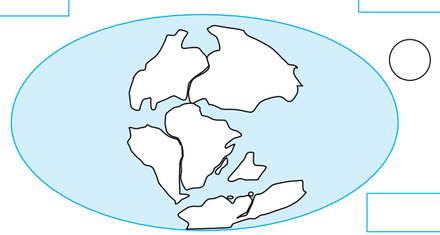

3. Pasirinktomis spalvomis nuspalvink senovinius žemynus: PANGĖJĄ, LAURAZIJĄ IR GONDVANĄ.

4. Kurios dabartinės sausumos dalys kitados sudarė:

- **Lauraziją**? ……
- **Gondvaną**? ……

Orai ir klimatas

68–70 p.

13 Vandenynų srovės ir pakrančių klimatas

Kartoschemoje rodyklėmis pažymėtos vandenynų srovės, o raidėmis – tam tikros žemynų pakrantės.

Raudonai **nuspalvink vandenynų srovių šildomas, o** ***mėlynai*** **– vėsinamas pakrantes.**

14 Jūrinio ir žemyninio klimato ypatumai

Atpažink, kas dera jūriniam, o kas – žemyniniam klimatui. Reikiamose lentelės vietose pažymėk (x).

	Jūrinis klimatas	Žemyninis klimatas
Didelė metų temp. amplitudė		
Maža metų temp. amplitudė		
Vėsi ir drėgna vasara		
Karšta ir sausa vasara		
Švelni ir drėgna žiema		
Šalta ir sausa žiema		
Didelis debesuotumas		
Mažas debesuotumas		
Didelis kritulių kiekis		
Mažas kritulių kiekis		

15 Oro masės

Įrašyk praleistus žodžius. Atkreipk dėmesį, kad kai kuriuos reikia įrašyti po kelis kartus!

KARŠTOS / DRĖGNOS / SAUSOS / METŲ LAIKO / VĖSIOS / ŠALTOS

Kiekviena oro masė susidaro tam tikroje slėgio juostoje. Pusiaujo oro masės yra karštos ir ……, o atogrąžų – …… ir sausos. Vidutinėse platumose, kur mes gyvename, oro masės priklauso nuo …… ……, paviršiaus, ties kuriuo susidarė, atstumo nuo jūros. Vasarą arčiau jūros vyrauja drėgnos ir …… oro masės, atokiau nuo vandenyno – …… ir karštos. Žiemą prie jūros vyrauja …… ir palyginti šiltos, atokiau nuo vandenyno – labai …… ir sausos oro masės. Arktinės oro masės visus metus yra šaltos ir…… .

16 Klimato juostos

Raidžių margumyne surašyti 16 valstybių pavadinimų. Rask juos ir nustatyk, į kurią klimato juostą pilnai arba dalinai patenka kiekviena šalis (🌐).

Vidutinių platumų	
Subtropinė	
Atogrąžų	
Pusiaujo	

D	K	E	D	A	T	U	R	K	I	J	A	L
M	E	K	S	I	K	A	D	B	R	U	I	I
A	D	V	D	R	U	S	I	J	A	R	T	E
L	N	A	M	I	B	I	J	A	K	U	A	T
A	F	D	I	J	D	R	D	E	A	G	L	U
I	Z	O	G	A	B	O	N	A	S	V	I	V
Z	G	R	A	I	K	I	J	A	M	A	J	A
I	D	A	O	M	A	N	A	S	D	J	A	N
J	E	S	T	I	J	A	D	G	T	U	O	L
A	B	R	A	Z	I	L	I	J	A	S	D	S

69–71 p.

17 Klimato juostos

1. Į sutartinių ženklų lentelę įrašyk kontūriniame žemėlapyje raidėmis pažymėtų klimato juostų pavadinimus.

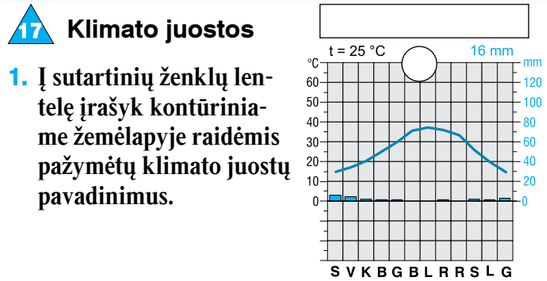

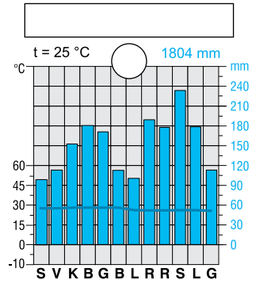

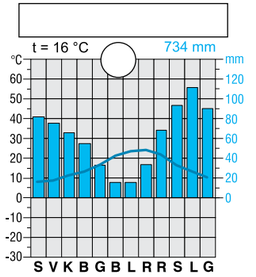

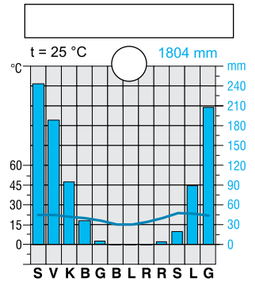

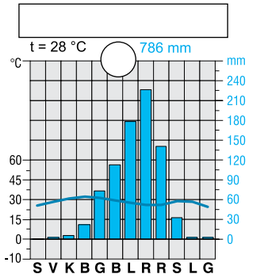

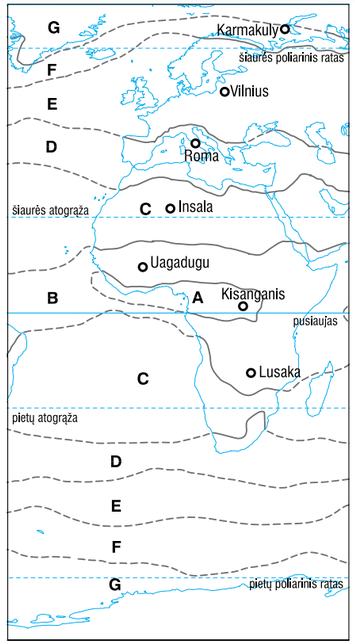

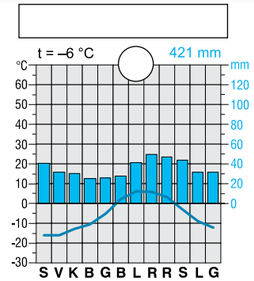

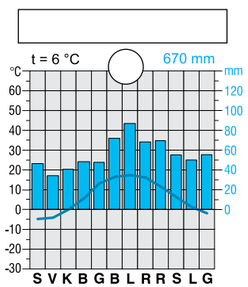

A	E
B	F
C	G
D	

2. Pasirinktomis spalvomis gali nuspalvinti klimato juostas. Nepamiršk sutartinių ženklų lentelėje nurodyti spalvų.

3. Trumpai apibūdink, kodėl netiesios klimato juostų ribos.

……

……

……

4. Kontūriniame žemėlapyje įvairiose klimato juostose pažymėtoms vietovėms priskirk jas atitinkančias klimatogramas. Virš klimatogramų įrašyk vietovių pavadinimus, į apskritimus – klimato juostas atitinkančius skaičius.

5. Priskirk (pažymėk +) klimato juostoms būdingus bruožus.

	Arktinė ir antarktinė	Vidutinių platumų	Subtropinė	Atogrąžų	Subekvatorinė	Pusiaujo
Pagrindinė klimato juosta						
Tarpinė klimato juosta						
Aiškiai skiriasi keturi metų laikai						
Vidutinė metų oro temperatūra neigiama						
Vidutinė metų oro temperatūra apie 8 °C						
Vidutinė metų oro temperatūra 15–20 °C						
Vidutinė metų oro temperatūra ~25 °C						
Vasarą karšta, o žiemą vėsu ir drėgna						
Visus metus vyrauja karšti orai						
Nedidelis temperatūros svyravimas per metus						
Ryškūs sausasis ir drėgnasis laikotarpiai						
Iškrinta mažai kritulių						
Per visus metus iškrinta labai daug kritulių						
Daugiausia kritulių iškrinta žiemą						